

5. Жарова Л.В. Макроекономічне регулювання природоохоронної діяльності : [монографія] / Л.В. Жарова ; за наук. ред. проф. Є.В. Хлобистова. – Суми : Університетська книга, 2012. – 296 с.
6. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / У. Изард. – М. : Прогресс, 1966. – 526 с.
7. Лемешев М.Я. Эколого-экономическая модель природопользования / М.Я. Лемешев // Всесторонний анализ окружающей природной среды. – Л. : Гидрометеиздат, 1976. – С. 266–276.
8. Карамушка В.І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність) : [практ. посіб.] / В.І. Карамушка ; за ред. В. Кучинського. – К. : К.І.С., 2012. – 138 с.
9. Мельник Л.Г., Балацкий О.Ф. Теоретические и практические вопросы определения экономического ущерба от загрязнения окружающей среды / Л.Г. Мельник, О.Ф. Балацкий. – К. : Знание, 1982. – 15 с.
10. Сотник І.М. Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України / І.М. Сотник // Економіст. – 2010. – № 12. – С. 72–11.
11. Сотник І.М. Тенденції і проблеми управління дематеріалізацією виробництва й споживання / І.М. Сотник // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 62–67.
12. Вороненко В.І. Ефективність відновлення природних ресурсів у еколого-економічній стратегії розвитку регіону / В.І. Вороненко // Вчені записки Університету «КРОК». Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 34. – С. 12–22.
13. Вороненко В.І. Організаційно-економічний механізм розроблення стратегії розвитку природоохоронної діяльності регіону / В.І. Вороненко // Економіка та держава. – 2015. – № 1. – С. 100–106.

УДК 330.31.43.2

Дребот О.І.

*доктор економічних наук, професор,
Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України*

Гадзало А.Я.

*кандидат економічних наук,
Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України*

НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНО ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

У статті проаналізовано теоретичні аспекти інвестиційно-інноваційної діяльності природокористування, структуру капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища. Запропоновано взаємозв'язок напрямів інвестиційно-інноваційного механізму раціонального природокористування. Визначено, що економічний механізм забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності являє собою певний набір інструментів і важелів, які регулюють та стимулюють розвиток науки, технологій та інновацій в економіці в екологічній сфері.

Ключові слова: інвестиції, інноваційний механізм, збалансоване природокористування, навколишнє природне середовище.

Дребот О.И., Гадзало А.Я. НАПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОГО МЕХАНИЗМА СБАЛАНСИРОВАННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье проанализированы теоретические аспекты инвестиционно-инновационной деятельности природопользования, структура капитальных инвестиций на охрану окружающей среды. Предложена взаимосвязь направлений инвестиционно-инновационного механизма рационального природопользования. Определено, что экономический механизм обеспечения инвестиционно-инновационной деятельности представляет собой определенный набор инструментов и рычагов, регулирующих и стимулирующих развитие науки, технологий и инноваций в экономике в экологической сфере.

Ключевые слова: инвестиции, инновационный механизм, сбалансированное природопользование, окружающая среда.

Drebot O.I., Gadzalo A.Y. DIRECTIONS INVESTMENT INNOVATIVE MECHANISM OF BALANCED MANAGEMENT OF NATURE

The theoretical aspects of investment innovative activity management of nature are analysed in the article. The structure of capital investments is analysed on the guard of natural environment. Intercommunication of directions of investment innovative mechanism of rational management of nature is offered. Certainly, that the economic mechanism of providing investment innovative activity shows a soba the certain set of tools and levers, that regulate and stimulate development science, technologies and innovations in an economy in ecological.

Keywords: investments, innovative mechanism, balanced management of nature, natural environment.

Постановка проблеми. Україна на сьогодні є однією з найзабрудніших та екологічно проблемних країн. За оцінками Індексу якості навколишнього природного середовища (Environmental Performance Index), які здійснює Йельський університет (США), Україна займає 87-е місце серед 163 країн світу. Рівень навантаження на навколишнє природне середовище в Україні в чотири-п'ять разів перевищує аналогічні показники інших країн. За рівнем раціонального використання та якості водних ресурсів, за даними ЮНЕСКО, Україна займає 95-е місце з 122 країн світу. Стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного: на всій

території країни спостерігаються процеси деградації земель. Наймасштабнішими є ерозія (близько 57,5% земель) та забруднення земель (близько 20% території), а щорічні втрати гумусу становлять 0,65 т/га [1].

На сьогоднішній день не вирішеною залишається проблема екологічності інвестиційної та інноваційної діяльності та її ефективного використання, оскільки така ситуація спричинена низькою вмотивованістю екологічно орієнтованої інноваційної діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції сучасного етапу розвитку суспільства призвели до необхідності впровадження новітніх підходів до

використання природних ресурсів, які би поєднували екологічні, соціальні, економічні, природничі та інші напрями. Одним з них стає стратегія збалансованого розвитку як засіб інтеграції економічних, соціальних та екологічних цілей для розвитку держав із позицій національних і міжнародних інтересів [2, с. 13]. Наукові дослідження з проблем реалізації природоохоронної інвестиційно-інноваційної політики у сфері екології здійснюють відомі вітчизняні вчені: О. Веклич, Т. Галушкіна, С. Ілляшенко, Т. Карпіщенко, О. Лапко, Л. Мельник, О. Прокопенко, О. Фурдичко, С. Харічков, М. Хвесик та ін.

Мета статті полягає в аналізі напрямів сучасного стану інвестиційно-інноваційного механізму для визначення основних чинників, що впливають на інвестиційно-інноваційний потенціал навколишнього природного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність еколого-економічної діяльності, тенденції економічного розвитку країни та регіонів багато в чому залежать від стану навколишнього природного середовища (НПС). У сучасних умовах спостерігається подальше зростання антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище, зростання забруднення НПС: витрати енергії і природних ресурсів, обсяги стоків, відходів і викидів на одиницю продукції в десятки разів вище, ніж в економічно розвинених країнах. Нині екологічний фактор реально знижує результати функціонування національної економіки, впливає на умови життя населення, рівень добробуту і задоволення його потреб. Екологічні виклики й загрози світовою науковою спільнотою позиціонуються нині як основні ризики розвитку глобальної соціально-економічної системи. Вони стоять в одному ряду з ризиками геополітичних конфліктів та кризою фіскальної системи і впливають на зростання економічних ризиків, як це було доведено у доповіді «Глобальні ризики – 2012» (Global Risk 2012) [3].

Відмітимо, що в структурі капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за період 2007–2014 рр. частка капітальних інвестицій на охорону довкілля, профінансованих за рахунок коштів державного бюджету України, становила 10% (рис. 1), а в 2014 р. вона знизилась на 1%. Відбулось значне зменшення і частки капітальних інвестицій, що фінансуються з місцевих бюджетів (у 2014 р. їх частка становила 6%; у 2007 р. – 12%).

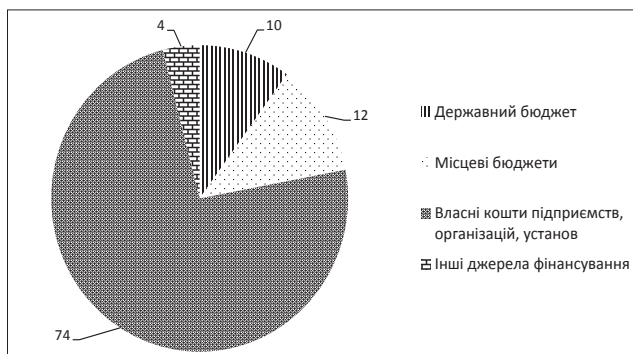

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за 2007 р.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Зменшення частки капітальних природоохоронних інвестицій, профінансованих, відповідно, з державного та місцевих бюджетів, супроводжувалось зменшенням питомої ваги капітальних інвестицій

на охорону навколишнього природного середовища, профінансованих за рахунок власних коштів підприємств, організацій та установ, а також зростанням частки аналогічних інвестицій – за рахунок інших джерел. Якщо в 2007 р. частка капітальних природоохоронних інвестицій, профінансованих суб'єктами господарювання, становила 74%, то в 2014 р. вона зменшилась до 60% (рис. 2).

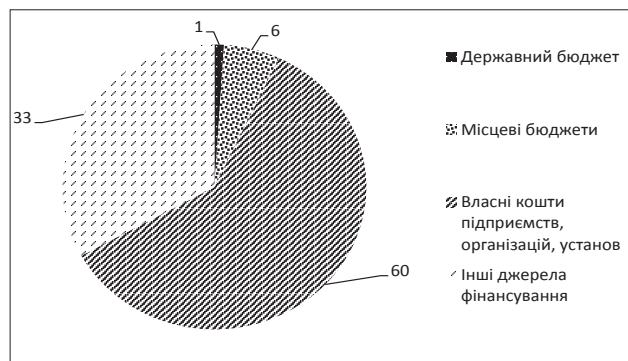

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за 2014 р.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Підвищення економічних переваг, досягнення цілей і пріоритетів збалансованого розвитку природокористування неможливо без формування сукупності різноманітних видів інвестиційно привабливих проектів у сфері природокористування, розробки дієвих механізмів їх підготовки і реалізації, всебічної оцінки наслідків щодо їх упровадження, визначення економічних, соціальних, екологічних результатів.

В економічній науці екологічно спрямований як інвестиційний, так інноваційний розвиток у цілому розглядається як процес господарювання, що ґрунтується на безперервному пошуку і використанні нових способів та сфер реалізації потенціалу національної економіки, регіону та підприємства в мінливих умовах зовнішнього середовища, які спрямовані на досягнення позитивних зрушень, пов'язаних з упровадженням екологічних інновацій, та сприяють зростанню соціального та еколого-економічного ефекту. Йдеться про процес неухильного і послідовного створення, впровадження екологічних напрямів інвестиційно-інноваційного механізму (рис. 3), які сприяють задоволенню існуючих та потенційних потреб споживачів та суспільства, без загрози вичерпання потенціалу інтегрального ресурсу та можливості забезпечення інтересів та потреб майбутніх поколінь для подальшого впровадження напрямів інвестиційно-інноваційного механізму раціонального природокористування.

Зазначимо, що економічний механізм забезпечення інноваційної-інвестиційної діяльності являє собою певний набір інструментів і важелів, які регулюють та стимулюють розвиток науки, технологій та інновацій в економіці. Загалом, світова практика передбачає широкий спектр таких механізмів, за допомогою яких забезпечується інноваційний процес як на національному, так і на міжнародному рівнях.

На жаль, доводиться констатувати, що процес провадження інновацій у виробництво в Україні відбувається повільно та в незначних масштабах. За даними Держслужби статистики України [4], кількість упроваджених нових технологічних процесів у 2014 р. становила 578, що на 61 більше порів-

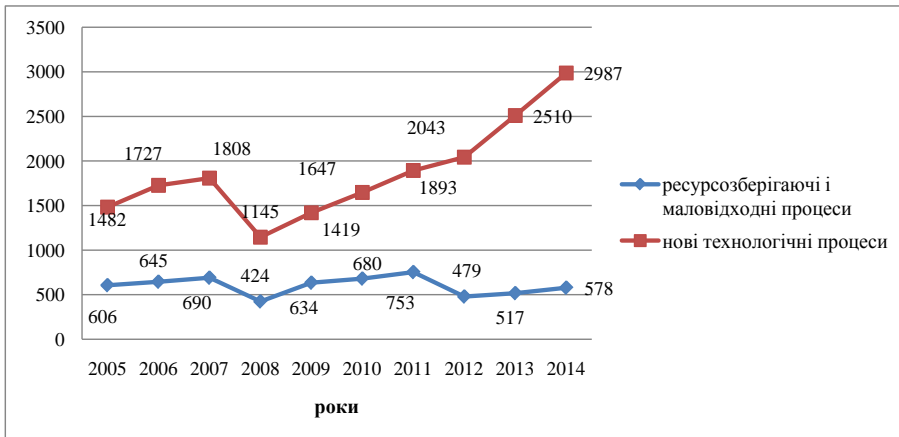

Рис. 4. Кількість запроваджених технологічних процесів по роках, од.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

няно з 2013 р., а в 2014 р. – 2 987, що на 477 більше порівняно з попереднім. Однак у 2008 р. відбулося зменшення чисельності реалізованих маловідходних і ресурсозберігаючих процесів на 36% порівняно з 2007 р., а в 2010 р. почало збільшуватись і в 2014 р. становить 2 987 (рис. 4).

Екологічні інновації дають суто ринковими методами вирішувати протиріччя, оскільки капіталомісткі природоохоронні заходи, економічно недосконалі різноманітні заборони і санкції лише погіршують і без того скрутний фінансовий стан вітчизняних підприємств, звужують можливості реалізації наявних можливостей їх розвитку [5].

Сьогодні інвестиційно-інноваційна діяльність економіки повинна керуватися: високим рівнем знань, які наповнені духовно-моральним змістом, мотивовані підвищенням життєвого рівня суспільства; раціональним природокористуванням, охороною

довкілля; пошуком інновацій, які здатні замінити індустріальну, сировинну економіку факторами п'ятого та шостого технологічних рівнів.

На сьогоднішній день такою ланкою стає саме інноваційний економічний механізм, тому що наріжною проблемою України є впорядкування різноспрямованих інтересів влади, бізнесу та громади. Своєю чергою, це потребує пошуку методів гармонізації відносин між суб'єктами господарювання. Спираючись на європейський досвід, це можливо тільки за умов децентралізації системи управління з акцентом на низовий територіальний рівень. Особливе значення такий підхід має для сільських територій, де антропогенна діяльність безпосередньо впливає на навколишнє природне середовище, значною мірою послаблюючи його здатність до відтворення, а відтак, не тільки економічний складник збалансованого розвитку, а й соціальний як джерело культурологічного національного відродження.

Представники майже всіх політичних сил, які ведуть дискусію про економічний розвиток країни, сходяться на тому, що в основу стратегії розвитку України має бути покладено інвестиційно-інноваційну модель, засновану на знаннях та інформації, що передбачає посилення уваги до розвитку людського капіталу. Головними перешкодами на цьому шляху є, по-перше, відсутність взаємозв'язку між владою, наукою і суспільством; по-друге, відсутність механізмів управління реалізацією завдань довгострокового характеру та державного і громадського контролю їх результатів [6].

Рис. 3. Взаємозв'язок напрямів інвестиційно-інноваційного механізму раціонального природокористування

Джерело: побудовано автором

Тому утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки є безальтернативним шляхом для України забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки, інтегруватися в глобальні інтеграційні процеси їх рівноправним суб'єктом спрямування, а також забезпечити випереджальні темпи економічного зростання відносно розвинених країн світу і створити економічне підґрунтя для запровадження високих соціальних стандартів, притаманних розвиненим країнам світу [6].

Інвестиційно-інноваційний механізм раціонального природокористування слід розглядати як:

- процес зміни інвестиційно-інноваційної привабливості певних об'єктів природокористування і передбачає динамічний аналіз явища у просторі та часі;
- економічне явище, яке відображає сучасний стан привабливості об'єктів природокористування щодо вкладення та розроблення новітніх технологій інвестиційно-інноваційної діяльності з різних джерел інвестування та їх походження на різноманітних рівнях управління.

Висновки. Необхідно впровадження напрямів реалізації комплексного природокористування шляхом посилення ресурсної компоненти у стратегіях, проєктах та програмах соціально-економічного розвитку і створення спеціальних інституцій, що беруть на себе функцію організаційно-економічного забезпечення регулювання природокористування з метою вдосконалення організаційно-економічного механізму, впровадження інноваційних підходів та проведення діагностичних і моніторингових досліджень.

Таким чином, одним із найбільш прийнятних шляхів розв'язання протиріч між економічним зростанням і збереженням стану навколишнього середовища слід уважати орієнтацію на інноваційний екологічно збалансований розвиток ринку шляхом переходу на нові принципи управління ефективністю, використовуючи маркетингові орієнтири прийняття стратегічних рішень. Інструменти маркетингового аналізу ринку здатні виявити та подолати ключові ризики екологічних інвестицій та інновацій раціонального природокористування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Заключний звіт з науково-дослідної роботи «Проведення аналізу стану реалізації регіональної екологічної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/docs/activity-ecopolit/NDR%20regionalna%20politika%202013.doc>.
2. Галушкіна Т.П. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційні механізми) : [монографія] / Т.П. Галушкіна. – Одеса : ІНВАЦ, 2006. – 184 с.
3. Веклич О.О. Україна – ЄС чи Україна – МС? / О.О. Веклич // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – № 29.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: екологічні основи управління: [монографія] / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко. – Суми : Університетська книга, 2002. – 250 с.
6. Лицур І.М. Чинники формування інноваційно-інвестиційної політики сталого розвитку / І.М. Лицур, Ю.В. Лимич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2299>.